

5. Олійник О. Проблемні питання сучасної системи покарань: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. №2. С. 191-196.

6. Багрий-Шахматов Л. В. Уголовная ответственность и наказание. Минск: Выш.школа, 1976. 383 с.

7. Про пониження у військовому званні: Указ Президента України від 31.03.2022 № 196/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1962022-41969> (дата звернення: 01.07.2022).

8. Про пониження у військовому званні: Указ Президента України від 31.03.2022 № 197/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1972022-41973> (дата звернення: 01.07.2022).

9. Середа В.В. Тенденції розвитку покарання у виді позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 4. С. 309-317.

10. Кримінальний кодекс України: науково-практичний коментар / за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Ін Юре, 2003. 1196 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-59>

THE LAW OF UKRAINE «ON CRITICAL INFRASTRUCTURE»: ISSUES OF CRIMINAL LAW

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО КРИТИЧНУ ІНФРАСТРУКТУРУ»: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ

Fediuk V. V. **Федюк В. В.**

*Postgraduate Student at the Department of
Research on the Problems of
Criminal and Criminal Executive Law of
Academician Stashis
Scientific Research Institute for the Study of
Crime Problems of
National Academy of Law Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*аспірант відділу дослідження проблем
кримінального та
кримінально-виконавчого права
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії
правових наук України
м. Харків, Україна*

Прийняття Закону України «Про критичну інфраструктуру» (далі – Закон «Про КІ») та набрання ним чинності у червні 2022 р. виступає важливим кроком нормативно-правового забезпечення захисту систем, об'єктів та ресурсів, які є критично важливими для суспільства та

держави. Даний Закон у зазначеній сфері є основним, однак у поєднанні з іншими законодавчими актами України, зокрема, з Кримінальним кодексом України (далі – КК), він спрямований, серед іншого, й на визначення механізмів протидії сучасним викликам (тероризму, диверсіям, кібератакам та іншим проявам гібридної війни), які прямо посягають на безпечне та стале функціонування життєво важливих об'єктів інфраструктури. З цього випливає, що окремі положення Закону мають братися до уваги, як в контексті застосування норм Особливої частини чинного КК, так і слугувати одночасно орієнтиром для вдосконалення кримінально-правової охорони об'єктів критичної інфраструктури.

Відповідно до Преамбули Закону «Про КІ» останній є складовою законодавства у сфері національної безпеки. Однак, формулюючи визначення об'єктів критичної інфраструктури, законодавець зазначає, що ними є об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам (п. 13 ст. 1 Закону «Про КІ»). В свою чергу згідно з п. 10 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку» національні інтереси – це життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян. Таким чином, варто відзначити, що не слід вважати родовим об'єктом посягань на критичну інфраструктуру виключно відносини у сфері забезпечення основ національної безпеки (Розділ 1 Особливої частини КК). Важливо констатувати, що інфраструктурні об'єкти за умови відповідності ознакам, за якими їх можна віднести до критичної інфраструктури, можуть виступати предметами кримінальних правопорушень з інших розділів Особливої частини КК. Так, наприклад, ч. 2 ст. 259 КК (Розділ 9 Особливої частини КК) встановлює відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, якщо об'єктами завідомо неправдивого повідомлення стали критично важливі об'єкти інфраструктури... (як одна з кваліфікуючих ознак). У цій же статті міститься примітка, яка з метою тлумачення поняття «критично важливі об'єкти інфраструктури» відсилає до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Проте з прийняттям Закону «Про КІ» визначення цього поняття, яке містилося у п. 16 ст. 1 та ст. 6 Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», було виключено з нього і наразі слід керуватись положеннями

Закону «Про КІ». Визначальним для кваліфікації за ч. 2 ст. 259 КК є з'ясування того, чи є певний об'єкт «критично важливим об'єктом інфраструктури». Згідно з ст. 11 Закону «Про КІ», за логікою законодавця, має бути утворений Реєстр об'єктів критичної інфраструктури, в якому міститиметься інформація про такі об'єкти. Реєстр функціонуватиме для цілей узгодження дій суб'єктів національної системи захисту критичної інфраструктури. До таких суб'єктів належать і правоохоронні органи (п. 12 ст. 14 Закону «Про КІ»). Станом на липень 2022 р. такий Реєстр ще не функціонує. Тому залишається брати до уваги загальне визначення об'єктів критичної інфраструктури, що міститься у п. 13 ст. 1 Закону «Про КІ». Також доцільно враховувати низку притаманних такому об'єкту ознак та критеріїв. У ч. 2 ст. 8 Закону «Про КІ» зазначено, що віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється за сукупністю критеріїв, що визначають їх соціальну, політичну, економічну, екологічну значущість для забезпечення оборони країни, безпеки громадян, суспільства, держави і правопорядку, зокрема для реалізації життєво важливих функцій та надання життєво важливих послуг, свідчать про існування загроз для них, можливість виникнення кризових ситуацій через несанкціоноване втручання в їх функціонування, припинення функціонування... Надалі у ч. 3 ст. 8 Закону «Про КІ» перераховано ці критерії, а ч. 4 ст. 9 даного Закону наводить достататньо широкий і невичерпний перелік 17 життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України. Слід додати, що правозастосувачу, який не є фахівцем безпекової сфери, може бути важко інтерпретувати певний об'єкт як критичний, виходячи з вище перерахованих ознак та критеріїв. Тому нині доцільним виглядає звернення до Переліку секторів (підсекторів), основних послуг критичної інфраструктури держави, затвердженого Постановою КМУ від 09.10.2020 р. № 1109 (далі – Перелік) з метою зрозуміти, які сектори (сфери) можна вважати критичними. В розглядуваному прикладі з ч. 2 ст. 259 КК критично важливий об'єкт може належати до будь-якої з сфер. Взагалі, ч. 2 ст. 259 КК є єдиним наразі складом кримінального правопорушення, в якому об'єкт критичної інфраструктури виступає предметом кримінально протиправного посягання, хоча у п. 11 Прикінцевих та Перехідних положень Закону «Про КІ» Уповноваженому органу у сфері захисту критичної інфраструктури України поставлено завдання протягом року з дня початку ним діяльності підготувати зміни до КК в частині визначення видів правопорушень та відповідальності за них. Такий орган у липні 2022 р. вже створено.

Окремі положення Закону «Про КІ», як видається, дозволяють окреслити напрями вдосконалення кримінально-правової охорони об'єктів критичної інфраструктури. Так, зокрема, у п. 2 ч. 2 ст. 24 Закону «Про КІ» визначено примірний перелік вже кримінально караних діянь (диверсія, терористичні акти, викрадення, навмисного знищення, пошкодження майна та інші дії), але які вчиняються на об'єктах критичної інфраструктури, важливих державних об'єктах, внаслідок яких загинули люди або заподіяно значну матеріальну шкоду. У п. 3 ч. 2 ст. 24 Закону «Про КІ» цей перелік доповнюється масштабними кібератаками, актами кібертероризму проти систем управління, операційних та інших систем об'єктів критичної інфраструктури. Дійсно, ознаки несанкціонованого втручання у функціонування об'єкта критичної інфраструктури є інцидентами безпеки (п. 5 ч.1 ст. 1 Закону «Про КІ»). До речі, на думку С. Є. Кучерини та Д. О. Олейнікова, які доповнюють ще такими варіантами кримінально-правової оцінки суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із посяганнями на об'єкти критичної інфраструктури, як напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261 КК), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (ст. 277 КК) ядерної енергетики, і цей перелік не є вичерпним [1, с. 95]. Однак слід відмітити ці положення Закону «Про КІ», як підвалини позитивної тенденції до поступової формалізації об'єктів критичної інфраструктури у вигляді предметів кримінальних правопорушень, що розташовані у різних розділах КК. Крім цього, в п. 1 ч. 2 ст. 24 Закону «Про КІ» зазначено, що щодо об'єкта критичної інфраструктури можуть вчинятися протиправні дії (в тому числі із застосуванням безпілотних літальних апаратів), їх захоплення, що загрожують безпеці громадян і порушують функціонування систем життєзабезпечення. Як видається, це законодавче положення може бути використано, як аргументи в дискусії щодо видозміни диспозиції ст. 261 КК, якою встановлено відповідальність за напад на об'єкти, на яких є предмети, що становлять підвищену небезпеку для оточення з метою... (по суті, на об'єкти критичної інфраструктури відповідно до секторів, послуг з Переліку). Дискусійним питанням виступатиме можливість опосередкованого нападу (і чи буде це нападом взагалі, а не, приміром, вторгненням), оскільки у зв'язку з поширенням безпілотних літальних апаратів та схожих подібних пристроїв не обов'язково вимагається фізична присутність і спрямування певної фізичної сили при нападі. А отже, положення Закону «Про КІ» можуть виступати відправною точкою удосконалення вже існуючих у КК складів правопорушень.

Підсумовуючи, зазначимо, що профільний Закон у сфері критичної інфраструктури є основним нормативно-правовим актом, який містить узагальнену характеристику об'єктів критичної інфраструктури як предметів кримінальних правопорушень, що можуть мати абсолютно різні родові об'єкти. Також з Закону можна вивести можливі напрями вдосконалення кримінально-правової охорони критичної інфраструктури України. Основними такими напрями слід вважати встановлення все більш широкого переліку діянь, предметом яких виступає об'єкт критичної інфраструктури, а також закладення підвалин для видозміни диспозицій окремих складів кримінальних правопорушень.

Література:

1. Кучерина С. Є., Олейніков Д. О. Сучасний стан кримінально-правової охорони об'єктів критичної інфраструктури. *Інформація і право*. 2021. № 1 (36). С. 90-98.